

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, доцента, професора кафедри теорії, історії та філософії права Національної академії внутрішніх справ Дениса Тихомирова на дисертаційне дослідження Підгородського Богдана Мирославовича на тему: «Юридичні конструкції у сфері реалізації права», подане до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Питання юридичних конструкцій протягом тривалого часу залишається об'єктом наукових досліджень учених-теоретиків права в усьому світі. Починаючи з періоду Нового часу проблеми розробки ефективного алгоритму формування та прояву елементів правової норми здобувають значний науковий інтерес, що, своєю чергою, створює основу для виділення таких правових феноменів, як преюдиції, фікції, юридичні конструкції, правові моделі та інші. Відбуваються наукові дискусії щодо світосприйняття окреслених дефініцій, що можна прослідкувати і у сучасній науковій літературі. Все ще малодослідженим та відкритим до наукового обговорення залишається проблематика особливостей практичного втілення юридичних конструкцій у правовій реальності.

Ураховуючи викладене, можна зробити висновок, що дослідження Підгородського Богдана Мирославовича є актуальним та присвячене вирішенню наукового завдання щодо виявлення та аналізу особливостей юридичних конструкцій у процесі їх правової реалізації.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Подана на рецензування дисертаційна робота має логічну структуровану будову, що надало можливість автору правильно визначити мету та завдання роботи, а також предмет і об'єкт дослідження.

Під час написання дисертації автор провів ґрунтовний аналіз праць вітчизняних та зарубіжних учених, що дало змогу сформулювати відповіді на актуальні теоретичні та практичні питання. Опрацювання значної кількості джерел (272 найменування), у тому числі діючі нормативно-правові акти та сучасну наукову літературу, дозволило здобувачу запропонувати рекомендації щодо вдосконалення теоретичних і прикладних аспектів юридичних конструкцій.

Основні результати дослідження відображено у десяти наукових публікаціях, серед яких: 3 статті у фахових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, а також 7 тез доповідей, опублікованих у збірниках науково-практичних конференцій.

Дисертацію виконано у Національній академії внутрішніх справ відповідно до Стратегії розвитку Національної академії 16 правових наук України на 2021–2025 рр. у частині п. п. 1–5 підрозділу 1.1. «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», п. 6 підрозділу 1.2. «Удосконалення національної правової системи та її адаптації до європейського права». Тема дисертації відповідає пріоритетним напрямам

наукових досліджень відповідно до Наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки» (Наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454); Основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки, затверджених рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 21 грудня 2020 р. (протокол № 23). Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 28 вересня 2021 р. (протокол № 18/3-3) і включено до переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (реєстр. № 24, 2022 р.).

Отже, дисертація Підгородського Б.М. виконана на високому науковому рівні, а публікації здобувача повною мірою відображають зміст дослідження.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним з перших у вітчизняній юридичній науці комплексних досліджень юридичних конструкцій у сфері реалізації права, що враховує особливості їх осмислення та подальшого впровадження у практичній площині. До найбільш суттєвих положень слід віднести наступні:

Уперше:

– Доведено, що юридичні конструкції є програмними моделями взаємодії суб'єктів права, сформованими через інтелектуально-вольову діяльність як критерії аксіологічного виміру права та правової культури, інтегровані в механізм правового регулювання, відображаючи об'єктивні закономірності суспільних відносин.

– З'ясовано особливості реалізації юридичних конструкцій у правових системах зарубіжних країн: використання міжнародних стандартів, масштабування державного нагляду залежно від соціальної цінності об'єкта регулювання, договірні засади взаємодії владних інституцій, типові моделі правореалізаційних процедур, створення спеціалізованих інституцій, децентралізація, методи автономізації, цільового фінансування та пріоритету принципів права.

– Висвітлено специфіку реалізації юридичних конструкцій в Україні: нормативна усталеність, спрямованість на досягнення цілей регулювання, гарантованість через державний контроль, недоліки правового моделювання через недосконалість юридичної техніки та вплив воєнного стану, а також інтеграція міжнародного та європейського права, що вказує на глобалізаційні та євроінтеграційні тенденції.

Удосконалено:

– Характеристику джерельної бази та стану наукової розробки юридичних конструкцій, акцентуючи на внеску українських вчених у загальнотеоретичну юриспруденцію.

– Методологію дослідження юридичних конструкцій через комплексний підхід із застосуванням герменевтичного, системного, порівняльно-правового,

аксіологічного, структурного та прогностичного методів, що відповідає особливостям предмета та пізнавальним завданням.

– Систему знань про практичне значення юридичних конструкцій у юридичній практиці, науці та освіті, розкриваючи їх як ефективний засіб правового регулювання та метод пізнання в аксіологічному аспекті.

Дістало подальший розвиток:

– Уявлення про реалізацію юридичних конструкцій матеріального права, які включають мікроконструкції процесуального права, що забезпечують реалізацію мезоконструкцій, відображаючи генетичні зв'язки та гармонізацію від нормотворчості до правозастосування, що сприяє існуванню «живого» права.

– Співвідношення приватного і публічного права через використання макро-, мезо- та мікроконструкцій, де публічне право спирається на централізацію та спеціально-дозвільний режим, а приватне — на координацію та загальнодозвільний режим.

У роботі також містяться інші положення та рекомендації, що забезпечують цілісність наукової новизни дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукова обґрунтованість результатів дисертації визначається чіткими теоретико-методологічними засадами. Автор детально описав методи, використані в кожному підрозділі роботи, зокрема порівняльно-правовий, герменевтичний, системно-структурний, історико-правовий, функціональний, формально-юридичний та прогностичний. Аналіз анотації та тексту дисертації підтверджує достовірність отриманих результатів. Усі висновки та рекомендації логічно випливають із проведеного дослідження, відповідають меті та завданням роботи, викладені у загальних висновках та відображені у публікаціях. Висновки за розділами є чіткими, обґрунтованими та мають високий рівень достовірності. Результати дослідження є аргументованими, логічними та переконливими, демонструючи високий ступінь наукової новизни та практичної цінності.

Відповідно, результати і положення дисертації, що виносяться на захист відповідають всім вимогам положення на здобуття ступеня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Теоретичне значення дисертації полягає у формуванні нових наукових положень щодо юридичних конструкцій, що збагачують загальнотеоретичну юриспруденцію. Практичне значення результатів проявляється у можливості їх використання у подальшій:

практичній діяльності – у ході розроблення проєктів нормативних та правозастосовних актів, підготовки стратегічних документів з питань правового регулювання окремих сфер суспільного життя, для яких характерним є використання конструкцій мега-рівня, а також в процесі адаптації законодавства України до законодавства Європейського союзу;

науковій діяльності – в ході підготовки монографій, підручників, наукових статей, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнень, аналітичних матеріалів, а також обґрунтування пропозицій для

внесення змін до вітчизняного законодавства (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 7 травня 2023 р.);

освітньому процесі – під час забезпечення викладання таких навчальних дисциплін, як: «Теорія держави та права», «Нормотворча діяльність» та інші (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 27 травня 2025 р. № 75-оп).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Підгородського Б.М. викладена українською мовою та має чітку структуру, яка відповідає вимогам МОН України та порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, кожен з яких поділяється на відповідні підрозділи залежно від поставлених завдань, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертаційного дослідження становить – 247 сторінок, з них обсяг основного тексту – 201 сторінка.

У *анотації* до роботи в стислій формі представлено основні положення дисертаційного дослідження, наведено перелік публікацій автора, в яких висвітлено основні результати рецензованого дослідження. Викладена українською і англійською мовами. Анотація наукової роботи, еквівалентна її основному змісту, достовірно відображає основні положення дослідження.

У *вступі* дисертаційної роботи обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано ступінь її наукової розробки, зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, сформульовано наукову новизну, практичне значення результатів та зазначено інформацію про апробацію дисертації.

У *першому розділі* дисертації на основі аналізу наявної наукової літератури окреслено історію становлення та сучасний стан наукової розробленості концепції юридичної конструкції (підрозділ 1.1.). Окрему увагу приділено методологічній базі дослідження (зокрема, таким підходам як герменевтичний та системний, а також функціональному, історичному, структурному, аксіологічному, порівняльно-правовому, прогностичному та формально-юридичному методам), використання якої забезпечило всебічність та обґрунтованість запропонованих дисертантом наукових положень та рекомендацій (підрозділ 1.2.). Також у підрозділі 1.3. розкрито плюралізм наукових бачень щодо змістовного розуміння юридичних конструкцій, де, на основі наявного досвіду, автором запропоновано власне визначення цього поняття.

У *другому розділі* основну увагу було приділено питанням практичного значення юридичних конструкцій (підрозділ 2.1.) для таких сфер як юридична практична діяльність, юридична освіта, юридична наука, нормопроектування, бізнесу, міжнародних відносин, політики, економіки, де автором також акцентовано увагу на врахування зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, наявність яких може як гальмувати, так і стимулювати правореалізаційні процеси. Окрему увагу було звернуто на існування та взаємодію матеріального та процесуального права (у підрозділі 2.2.), в процесі дослідження якого дисертантом було не тільки розкрито зміст цих понять крізь призму

юридичних конструкцій, але й прослідковано їх генетичні зв'язки взаємодії у вигляді конструкцій нижчого рівня – норм права та правових приписів. Акцентовано на необхідності їх гармонізації та узгодженості, що забезпечує їх подальшу реалізацію. При цьому також розкривається питання зовнішнього вираження юридичних конструкцій, їх відмінність у матеріальному та процесуальному праві, що віддзеркалюється у їх ефективному подальшому застосуванні.

У підрозділі 2.3. було досліджено особливості взаємодії юридичних конструкцій приватного та публічного права, зокрема, через їх спільні для обох систем складових. Виявлено, що особливістю їх реалізації є наявність відповідної методологічної основи, де для публічного права характерним є метод централізації та спеціально-дозвільний режим правового регулювання, а у приватному праві переважає метод координації та загальнодозвільний режим.

При цьому, варто звернути увагу, що дисертантом було подано і власні пропозиції щодо розуміння та сприйняття досліджуваних категорій.

У розділі третьому було розкрито проблематику специфіки реалізації юридичних конструкцій в Україні (підрозділ 3.1.). Відтак, автором виокремлено деякі ключові особливості правореалізації юридичних конструкцій, а саме: нормативна стабільність, орієнтація на досягнення правового регулювання у відповідній сфері суспільних відносин, різний рівень гарантованості правових механізмів, що забезпечується здебільшого контролюючими функціями держави. Також встановлено, що важливим аспектом нормативної основи реалізації юридичних конструкцій в Україні є інтеграція елементів міжнародного права та правових стандартів європейських країн у вітчизняну правову систему. Внаслідок аналізу особливостей правничої практики було встановлено специфічні характеристики процесу реалізації юридичних конструкцій, які визначаються предметом і метою правового регулювання.

Окремо проаналізовано особливості реалізації юридичних конструкцій у практиці зарубіжних країн (підрозділ 3.2.), де за основу взято процес тлумачення та конструювання. Відповідно дисертантом було виявлено, що у різних державах змістовне наповнення цих правових явищ є відмінним і залежить від усталеної правової доктрини.

Кожен розділ завершується висновками, які відповідають меті та завданням дослідження.

Висновки роботи у стислому вигляді відображають її зміст. Список використаних джерел відповідає встановленим вимогам щодо його оформлення, а посилання на використані джерела, зроблені в тексті роботи, відповідають списку використаних джерел.

Дисертація є завершеною науковою працею, усі розділи взаємопов'язані та утворюють цілісне дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу дисертації та публікацій здобувача не виявлено фактів порушення академічної доброчесності. Робота є оригінальною та самостійно виконаною.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані висновки та результати дисертаційної роботи Підгородського Богдана Мирославовича на тему: «Юридичні конструкції у сфері реалізації права» доцільно використовувати у освітньому процесі юридичних закладів вищої освіти, в науково-дослідницьких розробках наукових установ, при підготовці наукових публікацій та монографій, плануванні подальших досліджень за цим напрямом, а також практичній діяльності.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом дисертація заслуговує високої оцінки, однак наявний ряд зауважень, що доцільно розглянути під час прилюдного захисту:

1. Автором дисертації приділено значну увагу питанню виокремлення ознак явища юридичної конструкції та формулювання визначення до цього поняття. У ході узагальнення джерельної бази було встановлено, що сучасні автори при розкритті змістового наповнення цієї правової категорії використовують різні підходи і пропонують тлумачити юридичну конструкцію як модель, засіб юридичної техніки, метод наукового дослідження тощо.

Проте в даному дослідженні серед всього методологічного арсеналу було взято за основу аксіологічний аспект, який явно відображає ціннісну парадигму авторської концепції, що в цілому імпонує при ознайомленні з текстом. Юридична конструкція інтерпретується як програмна модель взаємодії суб'єктів права, що розглядається як категорія аксіологічного виміру права.(с.85)

На моє переконання, для такого висновку щодо аксіологічного критерію необхідно було б розширити аргументацію – чому юридична конструкція виступає критерієм ціннісного характеру, які саме цінності вона втілює у своїй структурі або які цінності захищає, сприяє реалізації тощо.

2. У підрозділі 1.3. «Понятійно-категоріальний апарат юридичних конструкцій у сфері реалізації права» розкрито зміст окремих категорій, що використовуються дослідником у ході пізнавального процесу. Зокрема, вказано на необхідність залучення таких категорій як «система права», «систематизація законодавства», «юридична техніка», «функції юридичних конструкцій» тощо. При цьому надається коментар – чому саме ці категорії потрібні при дослідженні. Але потребує додаткових пояснень питання співвідношення явища юридичних конструкцій з іншими правовими явищами, можливо з використанням філософських парних категорій. Зокрема, хотілось би почути думу автора з приводу співвідношення юридичної конструкції «доказування», про яку йдеться в роботі у Розділі 3, з явищем «правовий порядок», «правові відносини», «докази» або «гарантії», що охоплюються змістом явища доказування.

3. Привертає увагу також підрозділ 1.2 «Методологія наукового дослідження юридичних конструкцій у сфері реалізації права», в якому ретельно розписано методи, що використовуються сучасними авторами при підготовці наукових робіт за проблематикою юридичних конструкцій або суміжних явищ. В дисертації предметно описано окремі методи, ефективні для

осмислення проблематики моделювання, зокрема вказується на необхідність використання системного методу, методу порівняння, функціонального, моделювання тощо. Однак відсутні обґрунтування щодо використання окремих методологічних підходів, які фактично мають місце у методологічному інструментарії дослідження.

Ці зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація Підгородського Богдана Мирославовича на тему «Юридичні конструкції у сфері реалізації права» представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є актуальним, комплексним, цілісним, аргументованим, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною у визначенні подальших перспективних напрямів удосконалення та розвитку загальнотеоретичної юридичної науки.

Рецензована робота за своїм змістовним наповненням відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами), наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор – Підгородський Богдан Мирославович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

Професор кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ
доктор юридичних наук, доцент
«__» _____ 2025 року

Денис ТИХОМИРОВ